

ACC. N:R M 6314:1-15.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Thage Bengtsson

Härad: Albo

Adress: Munnshult, Hjortsberg

Socken: Hjortsberg

Berättat av:

Uppteckningsår: 1940

Född år i

Svar på H. C. 21, Däckhästen

Innehåll: H. a. även

Thomasmässen

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M 6314:1.

Landskap: Småland

Upptecknat av: Thage Bengtsson

Härad: Älftö

Adress: Brunskult Hjärtsberga

Socken: Hjärtsberga

Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1940

Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Bäckhästen

Bäckhästen, necken eller jör-
rät, som detta väsen även kallades,
hade sin hemvist i sjöar och äar. På
de olika namnen var benämningen neck-
den mest vanliga. De olika vattendragen
hade var och en sin egen härska-
re. Detta väsen hade förmågan att taga
skrämmad av människor eller djur och
även andra föremål, såsom ett rullande
silverklot eller slingrande silverband.
Många sägner ha omtalat hur necken
sökt arbete som slätterkarl på gårdar,

ACC. N:R.

M 6314.2.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Thage Bengtsson

Härad:

Allbo

Adress:

Brunshult, Hjörtsberga

Socken:

Hjörtsberga

Berättat av:

Uppteckningsår:

1948

Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9.

liggande i närheten av sjöar. Ibland har han tagit skepnad av en häst och slagit sig ilag med gårdens hästar, när dessa gått och betat intill sjöstränderna. Vid dessa tillfällen har han kallats bäckhästen.

En bonde i Elganäs, Hjörtsberga, skulle, enligt sägnen, en morgon gå efter sin häst, som under natten betat på Sjömaden vid Elganässjön. Till sin hägnad fick bonden se två fullkomligt likadana hästar i bästa samja gå och betat tillsammans. Bonden förstod, att den ene var bäckhästen, men vem utav

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M 6314:3.Landskap: SmålandUpptecknat av: Thage BengtssonHärad: ÅlboAdress: HjörlebergaSocken: Hjörleberga

Berättat av:

Uppteckningsår: 1940

Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3.

dem, som var den rätte hästen, kunde han ej avgöra. Brannen sprang hem till gården efter sitt eldstål. När han ännu kom ner till Sjömaden med stålet i handen och närmade sig hästarna, lyfte den ene av dem upp huvudet och frustade till samt begav sig sedan ut i sjön, så valthet stänkte högt i skyn, och försvann.

Det bästa skyddsmedlet mot necken eller bäckahästen var stål. När folk badade i sjön, satte de alltid stål, om det också icke var annat än en synål i strandkanten, för att necken ej skulle

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M6314:4.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Thage Bengtsson

Härad:

Allbo

Adress:

Brunshult, Hjortsberga

Socken:

Hjortsberga

Berättat av:

Uppteckningsår:

1940

Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

förmå taga dem. Människor, som drunk-
nat, brodder det, att necken tagit. Ett
bra medel var det även, när bärka-
hasten sig, att ropa neck! Ty då för-
svann denne. Det har ombelats, att en
skara barn voro vid en isö och badade.
Då kom det till dem en racker vit
häst, som visade sig så snäll och snäll-
skaplig. Barnen klättrade upp på
hastens rygg för att rida, men en
liten pys, som ännu icke kunde bala
rent, förmådde ej taga sig upp. Han
började ropa: "jå nacker inte, jå nacker
inte!" (nacker skulle vara racker)

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M 6314:5.

Landskap: Småland Upptecknat av: Thage Bengtsson
Härad: Ålbo Adress: Brunshult, Hjörtsberga.
Socken: Hjörtsberga Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

När den vita hesten hörde ett ord,
som liknade neck, skakade han av
sig barnen och försvann ut i sjön.

Necken troddes också vara spiv-
aktig. När man bredde ut väv till
blekning nära sjön eller när man
bytte eller föllade vid stranden,
satte man stål, för att necken ej
skulle stjåla.

Unga flickor och pigor blevo
ofta skrämde av necken. Han visade
sig då för dem i en lorkunde skepnad
av ett silverband. En piga, som gick
och rövade på en sjomad, fick se

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M 6314:6.Landskap: SmålandHärad: AltSocken: HjortsbergaUppteckningsår: 1940Upptecknat av: Thage BengtssonAdress: Brunskult, Hjortsberga

Berättat av: _____

Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.

ett vackert silverglänsande strumpeband
ligga i gräset. Fortjust tog hon med
rårnan för att riva till sig bandet, men
hon hade icke vänt fått tag på det, för
rårnan är en osynlig kraft häftigt drog
åt motsatta hållet. Pigan föll framslupen
och släppte då skapet, och rårnan för
ut i spin, omslingrad av silverbandet.

Enligt en annan version av sägnen
hade pigan tagit en fämn kö och skulle
bära den till bredsåden, då hon i
börden fick se ett silverglänsande klot
eller nystan. Detta klot förvickte krypa
in i pigans sköte, men hon kastade rårnan

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 6314: 7.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Thage Ragnér

Härad:

Allbo

Adress:

Brunshult, Hjortsberga

Socken:

Hjortsberga

Berättat av:

Uppteckningsår:

1948

Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och hotvådan och sprang.

För att skydda sig mot sådana försök från neckens sida skulle kvinnorna ej ha kjolarna uppfästa omkring höfterna, när de var i närheten av sjöar.

Någon gång kunde det hända, att necken hjälpte folk med arbetet, synnerligast under skötlern. Vid sådana tillfällen uppträdde han i människoskepnad, fullkomligt lik vanliga dagsverkar.

En sägen, som hette förlagt till gården Östersta i Elganäs, Hjortsberga, omhålar följande händelse: En sommar kom en främmande karl till gården och

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 146314:8.Landskap: SmålandUpptecknat av: Thage BengtssonHärad: AlboAdress: Hjortsberga.Socken: Hjortsberga.

Berättat av:

Uppteckningsår: 1940

Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

erbjöd sig hjälpa till med slaktern. Husbonden som inte kände mannen, lyckte, att denne verkade lite besynnerlig, men antog honom likväl, ty det var ont om slakterkarlar. Men på gården fanns endast en gammal sliten liti till överlops, och som främlingen icke hade någon liti med sig, måste han hålla tillgodo med denna. Det första betet satt främlingen bara på brynpallen och brynte liti, och de övriga slakterkarlarna menade sinsemellan, att det nog var en landsflykare, som aldrig förr hållit i en liti. Men sedan fingo de se på andra tecken. Överstaden

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M 6314:9.

Landskap: Småland Upptecknat av: Thage Bengtson
Härad: Älftö Adress: Brunshult, Hjorsberga
Socken: Hjorsberga Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1940 Född år _____ i _____

9.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

av dagen slädde den främmande så bra
som två fullgoda slätterkarlar. Hus-
bonden var förfäst och ville förma
mannen att slanna hela slättern. Men
det lyckades ej. På kvällen ville främ-
lingen gå sin väg och häremot hjälpte
inga övertalningar. Bonden måste då
ge sig tillfreds härmed och frågade där-
för mannen hur mycket han ville ha
för sitt dagverke. Härpå svarade denne
"Vill du ge mig lön, som jag har stått
med idag, är jag nöjd. Annars lön vill
jag ej ta emot." Detta lyckte bonden,
var en underlig begäran. Vad skulle han

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 6314:10.

Landskap:

Småland.

Upptecknat av:

Thage Bengtsson.

Härad:

Billa.

Adress:

Brunshult, Hjortsberga.

Socken:

Hjortsberga.

Berättat av:

Uppteckningsår:

1940.

Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10.

med hien till, när han inte ville stå längre.
Främlingen sade då: "Du ska få veta vem
jag är. Jag är sjörat i Elganäsjön. Inatt
kommer ett sjöra från Sjötörpsjön och
vill flykta i min sjö. Jag måste därför
kämpa ett evrigt på liv och död, och för
att jag ska vara vis om segern, vill jag
ha hien." När bonden hörde detta, vågade
han ej mera utfråga slätterkarlen utan
lämnade hien, glad att så lätt slippa
ifrån sin egendomliga dagverksamhet. Då
främlingen följt hien, tillade han bonden
i ansiktet vilket han icke gjort förut,
och bonden såg, hur hans ögon hade summat.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 63/4:11.

Landskap:

Småland.

Upptecknat av:

Thage Bengtsson

Härad:

Allbo

Adress:

Hjortsberga.

Socken:

Hjortsberga.

Berättat av:

Uppteckningsår:

1940

Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

färg som sjövattnet. Dagverkanen fortsatte:
"Du nyfiken på hur en riktigt lyckat för
mig, så gå ner till sjön i morgon tidigt
vid soluppgången. Det vattnet lugnt och
stilla, har jag segrat, men är det upprört
och oroligt, då är min tid som hälsare i
sjön slut." Morgonen därpå, när bonden
gick ner till sjön och tillade, låg vatt-
net stilla och spegelblankt. Sjöråt i
Elganäsjön hade således lagit döt på
sin moständare.

En annan sägen med necken som
slätter kart lyder sålunda: En bonde hade
en utång, som det brukade ta tio dags-

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 6314:12.

Landskap:

Småland.

Upptecknat av:

Thage Ringdahl

Härad:

Björke.

Adress:

Branshult, Hjörtsberga.

Socken:

Hjörtsberga.

Berättat av:

Uppteckningsår:

1940

Född år

i

19.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

verken att slår. En sommar hade han fått en slätterkarl, som bara sutt och brynte sin hela guds lön. När dagen var slut, sade slätterkarlen till bonden: "Nu blir jag här och står, så länge jag ser, sin ligger jag i ångaladan i natt." Gör som du vill, svarade bonden, som var misslynt med sin dagtomare. Men ett litet stycke därifrån gick bondens vita häst och belade. "Ska hästen gå där ute i natt," undrade slätterkarlen. "Ja. Det är nog ingen fara, att du hinner så långt i kvätt, så du hugger hästen i benen," svarade bonden spydigt under det övriga slätterfolkets

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M6314:13.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Thage Bengtsson

Härad:

Allbo

Adress:

Bunnstall, Hjortsberga.

Socken:

Hjortsberga

Berättat av:

Uppteckningsår:

1940

Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13.

skrutt. Morgonen därpå, när bonden kom ut i ången, var allt gräset slätt, och benen på den vita märren voro också avhuggna. Men slätkerkarlen var försvunnen.

Det brukades för även talas om ett i valket boende väsen, som kallades elven. Detta var förmodligen ett annat namn på sjöarnas och åarnas härskare. Man sade, att det var omöjligt att mala säd vid Tomas-mäse, ty då flyttade elven. Reningen stannade då kvar hjulen eller också gingo de så fort, så kvarnen gick sönder. En mjölnare, som icke visste besked om detta,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M 6314:14.Landskap: SmålandUpptecknat av: Thage BengtssonHärad: AlboAdress: Bunnshult, HjörtsbergaSocken: Hjörtsberga

Berättat av: _____

Uppteckningsår: 1940

Född år _____ i _____

14.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

malde Tomasmässenatten. Då klockan blev tolv, slammade kvarken. I tanke att något var i olag gick mjölnaren att undersöka kvarnhjulet. Han fick då se en liten gubbe, som satt och höll hjulet.

Vid Tomasmässa ville man även ogärna brygga öl eller dricka, ty bryggen rann icke där. Skulle man ovillkorligen brygga, måste husmodern binda fast sin vigselring inne i bryggkaret. Då rann drickat igenom. I julbrädskan kunde det binda, att husmodernar gruvade sig: "Det blir nog så illa, så jag hinner inte brygga förrän om Tomasmässa."

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 63/4:15.

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Thage Engblom

Härad:

Allt

Adress:

Brunshult Hjortsberga

Socken:

Hjortsberga

Berättat av:

Uppteckningsår:

1941

Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Necken, bäckahästen eller elven an-
sigs ej för att vara särskilt välvilligt
stämnd mot människorna. Man förvånde
därför i godligaste mån hålla sig värt med
honon och ej i onödan gå i hans väg. Han
höddes vara snarstiken och benägen för att
skrämma och förvilla dem, som frärgat
honon. Men när det passade honon sjöts
kunde han dock göra människorna tjänster

Skriv endast på denna sida!